

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس

دوره دکتری

مدرسی معارف اسلامی با ۵ گرایش

- مبانی نظری اسلام
- انقلاب اسلامی
- اخلاق اسلامی
- آشنایی با منابع اسلامی
- تاریخ و تمدن اسلامی

کمیته برنامه ریزی دروس معارف اسلامی
مصوب پانصد و پنجاه و ششمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی

مورخ: ۱۳۸۴/۵/۲۲

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره دکتری مدرسی معارف اسلامی

کمیته تخصصی برنامه ریزی معارف اسلامی

رشته: مدرسی معارف اسلامی گرایشهای: ۱- مبانی نظری اسلامی ۲- اخلاق اسلامی ۳- تاریخ و تمدن

اسلامی ۴- انقلاب اسلامی ۵- آشنایی با منابع اسلامی

دروه: دکتری کد رشته:

شورای گسترش آموزش عالی در پانصد و پنجاه و ششمین جلسه مورخ ۱۳۸۴/۵/۲۲ براساس طرح دوره دکتری مدرسی معارف اسلامی که توسط کمیته برنامه ریزی معارف اسلامی تهیه شده و به تأیید این کمیته رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده و مقرر می‌دارد:

ماده (۱) برنامه ریزی آموزشی دوره دکتری مدرسی معارف اسلامی از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند لازمالاجرا است.

الف: دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می‌شوند.

ب: مؤسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و براساس قوانین تأسیس می‌شوند و

بنابراین تابع مصوبات شورای گسترش آموزش عالی می‌باشند.

ج: مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می‌شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی

جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده (۲) این برنامه از تاریخ ۱۳۸۴/۵/۲۲ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد در این رشته وارد دانشگاه

می‌شوند لازم‌الاجرا است.

ماده (۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره دکتری مدرسی معارف اسلامی در سه فصل

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ

می‌شود.

رأی صادره پانصد و پنجاه و ششمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی

مورخ ۱۳۸۴/۵/۲۲

در خصوص برنامه آموزشی دوره دکتری مدرسی معارف اسلامی

(۱) برنامه آموزشی دوره دکتری مدرسی معارف اسلامی در گرایشهای ۱- مبانی نظری اسلام ۲- اخلاق اسلامی
۳- تاریخ و تمدن اسلامی ۴- انقلاب اسلامی ۵- آشنایی با منابع اسلامی که از طرف کمیته برنامه‌ریزی معارف
اسلامی پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.
(۲) این برنامه از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

رأی صادره پانصد و پنجاه و ششمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی

مورخ ۱۳۸۴/۵/۲۲

در خصوص برنامه آموزشی دوره دکتری مدرسی معارف اسلامی

صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود

دکتر جعفر توفیقی

وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

رونوشت: به معاونت محترم آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمائید.

دکتر سعدان زکائی

دبیر شورای گسترش آموزش عالی

فصل اول

مشخصات کلی

فصل اوّل

مشخصات کلی دوره

۱. تعریف و اهداف

دوره دکتری مدرسی معارف اسلامی در گرایشهای: (۱) مبانی نظری اسلام، (۲) اخلاق اسلامی، (۳) تاریخ و تمدن اسلامی، (۴) انقلاب اسلامی و (۵) آشنایی با منابع اسلامی، یکی از دورههای آموزش عالی در سطح بالاتر از کارشناسی ارشد است که برنامه آموزشی و درسی آن تصویب و با مجوز شورای گسترش آموزش عالی به مرحله اجرا گذاشته می‌شود.

اهداف این دوره به شرح ذیل است:

- ۱ - تربیت مدرس برای تدریس دروس معارف اسلامی در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور.
- ۲ - تقویت و ارتقای سطح علمی و توانایی آموزشی اعضای هیأت علمی گروههای معارف اسلامی دانشگاهها.
- ۳ - تربیت محقق و پژوهشگر برای تحقیق در حوزههای اندیشه دینی و معارف اسلامی و موضوعات مرتبط با دروس معارف اسلامی در مراکز علمی و پژوهشی.
- ۴ - تغییر در ترکیب فعلی اعضای هیأت علمی معارف اسلامی دانشگاهها از مربی به استادیاری.

۲. ضرورت و اهمیت

رشد ارتباطات جهانی، توسعه علوم و دستاوردهای خیره‌کننده تکنولوژی در عرصه‌های مختلف علی‌رغم آنکه عرصه نوینی را در زندگی آدمیان گشوده است ابهامات، مشکلات، ناهنجاریها و بنبستهایی نیز در حوزه فکر و فرهنگ، باورها، اخلاق، ارزشهای الهی و معنوی بشر پدید آورده است. مردم کشور ما و به ویژه نسل جوان دانشگاهی در عین برخورداری از پشتوانه گرانسنگ قرآن و عترت و میراث گرانبهای فکری و فرهنگی برجای مانده از نسلها و عصرهای گذشته، نباید و نمی‌تواند خود را از دستاوردهای نوین علم و تکنولوژی و بالتبع از آثار طبیعی آن برکنار دارد.

توسعه دانشگاهها و مراکز آموزش عالی و به تبع آن افزایش چشمگیر تعداد دانش‌پژوهان در مقاطع آموزش عالی از یکسو، و رشد روزافزون سئوالات و شبهات نسل جوان دانشگاهی در حوزه باورهای دینی، سیره و سنت

نبوی(صلی الله علیه وآله) و علوی(علیه السلام)، ارزشهای اخلاقی، انقلابی و ملی و اشتیاق آنان به کسب آگاهی عمیق و مستند در این حوزه‌ها از سوی دیگر، فضا و شرایط جدیدی را در ایران اسلامی پدید آورده است. در چنین شرایطی، تقویت کیفی و توجه جدی به روزآمدی دروس و استادان معارف اسلامی دانشگاهها موضوعی است که ضرورت و اهمیت آن برکسی پوشیده نیست. بی‌گمان تلاش در این عرصه، امکان مواجهه صحیح با بسیاری از تعارضات و چالشهای فکری و فرهنگی و حل و فصل منطقی آنها را برای دانشجویان فراهم می‌سازد و در نتیجه به شکوفایی اندیشه، تولید فکر و مصونیت فرهنگی می‌انجامد. با توجه به این امور تأسیس رشته مدرسی معارف اسلامی در مقطع دکتری به منظور تأمین و تربیت مدرستان متخصص، کارآمد، روشمند و آگاه به فضای دانشگاه و نیازهای نسل جوان در زمینه معارف اسلامی ضرورت می‌یابد.

۳. طول دوره

دوره دکتری مدرسی معارف اسلامی در هریک از گرایشهای یاد شده از دو قسمت آموزشی و پژوهشی تشکیل می‌گردد که حداکثر طول دوره آموزشی آن ۴ نیمسال تحصیلی و حداکثر طوره دوره پژوهشی آن به منظور تهیه رساله ۴ نیمسال تحصیلی و در مجموع ۸ نیمسال تحصیلی می‌باشد. تبصره: دانشگاه مجری می‌تواند در صورت تشخیص نیاز ۱ تا ۳ نیمسال دیگر را بر طول دورههای آموزشی و پژوهشی اضافه کند.

۴. تعداد واحد درسی

تعداد واحدهای درسی دوره دکتری مدرسی معارف اسلامی در هر گرایش به شرح زیر است:

۱۰ واحد	دروس پایه (الزامی):
۸ واحد	دروس تخصصی (الزامی):
۱۸ واحد	پایان نامه:
۳۶ واحد	جمع:

تبصره ۱: هجده واحد (۱۸) دروس جبرانی برای کلیه گرایشها در سطح کارشناسی ارشد ارائه می‌گردد. گذراندن همه یا بخشی از این دروس بنا به تشخیص گروه آموزشی دانشگاه پذیرنده می‌باشد.

تبصره ۲: گذراندن دروس تخصصی در هر کدام از گرایشها، باید همراه با انجام یک تحقیق توسط دانشجو باشد.

تبصره ۳: موضوع پایاننامه (رساله) باید مرتبط با گرایش تحصیلی دانشجو باشد و تصویب آن تابع ضوابط آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

۵. شرایط پذیرش

- (۱) داشتن دانشنامه کارشناسی ارشد مدرسی معارف اسلامی و یا سطح سه حوزه علمیه و یا رشته‌های الهیات و رشته‌های همخوان با گرایشهای پنجگانه بنا به تشخیص و اعلام گروه آموزشی مربوطه.
- (۲) قبولی در آزمون ورودی اختصاصی و مصاحبه شفاهی.
- تبصره: این آزمون توسط دانشگاه مجری از مواد و منابع علمی ویژه هر گرایش برگزار می‌گردد.
- (۳) برخورداری از شرایط عمومی لازم برای مدرسان معارف اسلامی به تشخیص و نظارت معاونت امور اساتید و دروس معارف اسلامی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها.

فصل دوم

برنامه و جدول دروس

الف) دروس جبرانی کلیه رشته‌ها

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	علوم حدیث	۲
۲	کلام جدید	۲
۳	تاریخ تشیع	۲
۴	فلسفه اخلاق ۲	
۵	اندیشه سیاسی اسلام (ولایت فقیه)	۲
۶	شناخت نهج البلاغه ۲	
۷	مبانی عرفان نظری در اسلام	۲
۸	انسان‌شناسی تطبیقی	۲
۹	خیزش اسلامی معاصر پس از انقلاب اسلامی	۲
	جمع	۱۸ واحد

ب) دروس اصلی مشترک کلیه رشته‌ها

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	تفسیر تطبیقی قرآن	۲
۲	حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران	۲
۳	معارف نظری قرآن	۲
۴	اخلاق کاربردی	۲
۵	فرهنگ و تمدن اسلامی	۲
	جمع	۱۰ واحد

ج) واحدهای اصلی و تخصصی

۱. گرایش مبانی نظری اسلام

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	فلسفه دین	۲
۲	حکمت متعالیه	۲
۳	فلسفه غرب	۲
۴	معارف نظری قرآن (۲)	۲
	جمع	۸ واحد

۲. گرایش اخلاق و عرفان اسلامی

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	اخلاق عقلی و فلسفی	۲
۲	اخلاق عرفانی	۲
۳	فلسفه اخلاق در اسلام	۲
۴	فلسفه اخلاق در غرب	۲
	جمع	۸ واحد

۳. گرایش انقلاب اسلامی

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)	۲
۲	مسایل ایران از صفویه تا انقلاب اسلامی ایران	۲
۳	تحلیل تحولات بعد از انقلاب اسلامی	۲
۴	جامعه‌شناسی سیاسی ایران	۲
	جمع	۸ واحد

۴. گرایش تاریخ و تمدن اسلامی

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	شناخت و نقد منابع تاریخ و تمدن اسلامی	۲
۲	تاریخ جنبشها و دولتهای شیعی	۲
۳	تاریخ صدر اسلام	۲
۴	دوره امویان و عباسیان	۲
	جمع	۸ واحد

۵. گرایش آشنایی با منابع اسلامی

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	نقد مکاتب و مذاهب تفسیری	۲
۲	قرآن و مستشرقین	۲
۳	فقه الحدیث با تاکید بر فهم نهج البلاغه	۲
۴	مباحث جدید دانش تفسیر (زبان قرآن، هرمنوتیک، آراء متفکران معاصر،...)	۲
	جمع	۸ واحد

دروس جبرانی

کلیه رشته‌ها

علوم حدیث

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: آشنایی با مهمترین مباحث علوم حدیث

سرفصل:

۱. علم درایه

- مباحث درون حدیثی (اقسام خبر و میزان اعتبار آنها، اصطلاحات مشترک، اصطلاحات مختص به حدیث

ضعیف)

- مباحث برون حدیثی (تحمل حدیث و شرایط آن)

- شرایط قبول روایت

۲. فقه الحدیث:

- مبانی و ضوابط فهم حدیث

- معیارهای نقد حدیث (عدم مخالفت با: قرآن، سنت قطعی، برهان عقلی، تاریخ صحیح صدور روایت،

دستاوردهای قطعی علم و بداهت حسی و...)

۳. رجال الحدیث:

- الفاظ دال بر توثیق، مدح و ذم، جرح و تعدیل

- توثیقات خاص، توثیقات عام

- آشنایی با اهم منابع رجال شیعه و سنی

- چگونگی بررسی سند و شیوه مراجعه به منابع رجالی

منابع:

مقباس الهدايه (علامه عبدالله مامقانى)؛ مقاييس المحدثين فى نقد متن الحديث (مسفر عزم الدين الدميني)؛
اضواء على السنه المحمديه (محمود ابوريه)؛ قواعد فقه الحديث (دفتر تبليغات اسلامي)؛ اصول الحديث و احكام
فى علم الدرايه (آية الله جعفر سبحانى)؛ الفوائد الرجاليه (حسينى صدر)؛ علوم الحديث (صبحى صالح)؛ معجم
رجال الحديث (سيد ابوالقاسم خويى).

کلام جدید

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: تحلیل و بررسی مباحث جدید کلامی در اسلام و غرب

سرفصل:

۱. برهان‌پذیری اثبات باری (امکان عقلی شناخت خدا، دلایل برهان‌پذیری و برهان ناپذیری وجود خدا)
۲. براهین اثبات خدا (ادله وجودشناختی، ادله جهان‌شناختی، ادله غایت‌شناختی، ادله نفی وجود خدا و نقد آنها)
۳. اوصاف الهی (وحدت و بساطت، تجرد، عدم تناهی، علم، قدرت، اراده و...)
۴. وحی و نبوت (ضرورت وحی، زبان دین، علم و دین، قلمرو دین)
۵. معاد و جاودانگی (دوگانگی وجودی انسان، تجرد نفس، امکان یا ضرورت بقاء نفس، مرگ، برزخ و قیامت)

منابع:

آثار فلاسفه اسلامی به ویژه ابن سینا، شیخ اشراق و ملاصدرا

تمهید الاصول (شیخ طوسی)، مواقف (ایچی)، شرح اصول خمسه (قاضی عبدالجبار)

A. E. Taylor, Does God Exist?

Gilson, God and Philosophy.

Descartes, the Principles of Philosophy.

Augustine, On the Immortality of the Soul.

تاریخ تشیع

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: تاریخ صدر اسلام

هدف: بررسی و تحقیق در زمینه سیر تکوین تشیع و کلیه فرقه‌های شیعی و نقش شیعیان در تاریخ اسلام و سرزمینهای اسلامی.

سرفصل:

پیدایش تشیع، خاصه فرقه‌های بزرگ شیعی شامل: شیعه اثنی عشری، زیدی و اسماعیلی، تشیع عصر خلفای اولیه، نقش ائمه شیعه امامی در اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی، قیامهای شیعی در دوره اموی و عباسی، گسترش تشیع در سرزمینهای اسلامی شامل: ایران، آفریقا و دیگر نقاط جهان، تشیع در دوره ترکان، تشیع در دوره مغول، مراکز مهم شیعی در جهان اسلام از ابتدا تا دوره صفوی، خدمات فرهنگ و تمدنی شیعه.

منابع

مقاتل الطایبین (ابوالفرج اصفهانی)؛ لهوف (سیدبن طاووس)؛ اعیان الشیعه (الامین)؛ الغارات (ثقفی کوفی)؛ تشیع در مسیر تاریخ (سیدحسین محمد جعفری)؛ تحف العقول (حسن بن علی بن حسین بن الشعبه الحرانی)؛ الشیعه فی القرآن (صادق امین الشیرازی)؛ زندگی علی بن الحسین (سید جعفر شهیدی)؛ النزاع و التخاصم فی مابین بنی امیه و بنی هاشم (مقریزی)؛ جلوه تاریخ در نهج البلاغه (بخش تاریخی بشرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ترجمه محمود مهدی دامغانی)؛ فرق الشیعه (حسن بن موسی نوبختی)؛ علی و بنوه (طه حسین)؛ مقتل ابومخنف؛ مقتل خوارزمی؛ کتب رجالی نظیر رجال نجاشی؛ کشی؛ طولی

فلسفه اخلاق

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: توجیه باورهای اخلاقی و تقویت بنیان‌های فکری فراگیران

سرفصل:

۱. تاریخچه فلسفه اخلاق و تمایز آن با اخلاق
۲. انواع پژوهش‌های اخلاقی (توصیفی، هنجاری و فرا اخلاق) سیر فلسفه اخلاق در اندیشه اسلامی،
۳. نسبیت‌گرایی اخلاقی و تاریخچه آن، انواع نسبیت‌گرایی اخلاقی، نقد دلایل نسبیت‌گرایان
۴. مطلق‌گرایی اخلاقی، مکاتب مطلق‌گرا
۵. واقع‌گرایی و غیرواقع‌گرایی اخلاقی، مکاتب واقع‌گرا و مکاتب غیرواقع‌گرا
۶. مسئولیت اخلاقی
۷. دین و اخلاق (سازگاری کلی دین و اخلاق، سازگاری جزئی، ناسازگاری کلی)

منابع:

اصول فلسفه و روش رئالیسم (ج ۲، مقاله ششم)، (سید محمدحسین طباطبائی، پاورقی و تعلیقات مرتضی مطهری)؛ بصیرت اخلاقی (دیوید مک ناوتن، ترجمه محمود فتحعلی)؛ دروس فلسفه اخلاق (محمدتقی مصباح یزدی)؛ دین و اخلاق (ماریه سیدقریشی)؛ فلسفه اخلاق (محمدتقی مصباح یزدی، تحقیق و نگارش احمدحسین شریفی)؛ فلسفه اخلاق (ویلیام کی. فرانکنا، ترجمه هادی صادقی)؛ عقل در اخلاق (از نظر غزالی و هیوم، حسینعلی شهیدان شهید)؛ فلسفه اخلاق، در قرن بیستم (وارنوک، ترجمه ابوالقاسم فنایی)

Encyclopedia of Ethics, Lawrence.c. Becker

اندیشه سیاسی اسلام (ولایت فقیه)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: آگاهی عمیق و اجتهادی با مبانی نظام سیاسی اسلام و دلایل عقلی و نقلی ولایت فقیه

سرفصل:

۱. دین و سیاست، سکولاریزم، مبانی و نقد آن
۲. نظریه‌های مربوط به مشروعیت و مبانی آن (دین، رضایت عمومی، حق طبیعی و فطری، کاریزمایی، زور و غلبه،...)
۳. ولایت فقیه
 ۱. تاریخچه نظریه ولایت فقیه (نظرات فقها و اندیشمندان بزرگ شیعه)
 ۲. بررسی ادله عقلی و نقلی
 ۳. ولایت یا نظارت، مرجعیت و رهبری، حدود اختیارات ولی فقیه
 ۴. ویژگی‌های ولی فقیه (رهبر اسلامی)
۴. ولایت فقیه و جمهوریت (جایگاه رأی مردم، رابطه مشروعیت و مقبولیت، حقوق متقابل مردم و ولی فقیه)

منابع:

کتاب البیع، بحث ولایت فقیه (امام خمینی(ره))، تنبیه‌الامه و تنزیه‌الملئ (میرزای نایینی)،
دراسات فی‌الولایة الفقیه ۴ج (حسینعلی منتظری)، ولایت، فقاہت و عدالت (آیة‌الله جوادی آملی)، الحکومة
الاسلامیة، فی احادیث الشیعة الامامیة (رضا استادی و دیگران)، روح‌القوانین (منتسکیو)، قرارداد اجتماعی (ژان
ژاک روسو)، جمهوریت (افلاطون)، درباره شهروند (توماس هابز)

شناخت نهج البلاغه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: بررسی نهج البلاغه از نظر ساختار، سبک، موضوعات و آشنایی با گردآورنده و کتابشناسی نهج البلاغه

سرفصل:

۱. روش‌شناسی نهج البلاغه (ترتیبی، موضوعی و...)
۲. موضوع‌شناسی نهج البلاغه (معارف نهج البلاغه)
۳. کتاب‌شناسی نهج البلاغه (ترجمه، مستدرکات، اسناد و مدارک، فهرس، معاجم، قاموس، نسخه‌های خطی (و تفاوت آنها و...))
۴. ساختارشناسی نهج البلاغه (خطب، کلام، رسائل، وصایا، عهود، احلاف، ادعیه)
۵. سبک‌شناسی نهج البلاغه (ادبی، استدلالی، توصیفی و...)
۶. زندگی‌نامه سیدرضی و انگیزه او در تألیف و شیوه تدوین نهج البلاغه

منابع:

شروح نهج البلاغه (ابن ابی‌الحدید - آیه‌الله خویی - ابن میثم، علامه جعفری)؛ بهج الصباغه فی شرح نهج البلاغه (علامه محمدتقی شوشتری)؛ دانشنامه امام علی (علیه السلام)، مصادر نهج البلاغه (عبدالزهره حسینی)

مبانی عرفان نظری در اسلام

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: شناخت مسایل اساسی عرفان اساسی و روش صحیح سیر و سلوک در عرفان اسلامی

سرفصل:

۱. عرفان نظری و رابطه آن با عرفان عملی

۲. مبانی عرفان نظری

۳. دین و عرفان

۴. مکاتب عرفانی اسلام

۵. ویژگی‌های عرفان شیعی

۶. بررسی آثار عارفان بزرگ اسلامی (ابن عربی، نجم‌الدین رازی، عبدالرزاق کاشانی، سیدحیدر آملی، شیخ

محمود شبستری، مولوی و...)

۷. پلورالیسم عرفانی

منابع:

الفتوحات المکیه (محمی‌الدین ابن عربی)؛ تمهید القواعد (ابن ترکه، شرح عبدالله جوادی آملی)؛ شرح

فصوص‌الحکم (قیصری، تصحیح و تعلیق، آشتیانی)؛ شرح منازل‌السائرين (ملا عبدالرزاق کاشانی)؛ النصوص

(صدرالدین قونوی)؛ النفحات الالهیه (صدرالدین قونوی)؛ الاشارات والتنبیهات، (نمط هشتم، نهم و دهم)

(ابن‌سینا)، مفاتیح‌الأعجاز لاهیجی شرح گلشن راز

انسان‌شناسی تطبیقی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: آشنایی عمیق و تحلیلی با دیدگاه اسلام و سایر مکاتب درباره انسان، ابعاد وجودی، استعدادها، مسئولیتها و کمال نهایی او

سرفصل:

۱. تعریف انسان (تعریف انسان در قرآن، عرفان، فلسفه و مکاتب دیگر)
 ۲. پیدایش انسان (آفرینش انسان در قرآن، تورات و انجیل و مقایسه آن با تئوری تکامل)
 ۳. ابعاد وجودی انسان (روح و بدن - حس، عقل و دل - امیال و گرایشها)
 ۴. اراده و اختیار (انواع جبر و حدود آزادی انسان)
 ۵. سعادت و رستگاری (رویکردهای مختلف دینی و فلسفی درباره نجات و رستگاری)
- توجه: تمامی مباحث با رویکرد تطبیقی و مقایسه ادیان ابراهیمی، غیر ابراهیمی، عرفان، فلسفه اسلامی و غرب ارائه می‌شود.

منابع

متون تفسیری به ویژه المیزان برای آشنایی با نگاه دینی و وحیانی،
انسان کامل (عزیزالدین نسفی) مبحث نفس از اسفار ملاصدرا،
حکمة الاشراق (شیخ اشراق)؛ طبیعیات شفا (کتبالنفس) (ابن سینا)؛ درباره نفس (ارسطو)؛ دوره آثار افلاطون،
دوره آثار فلوطین

Descartes, the Principles of Philosophy, part 1

Jung, Modern Man in Search of Soul.

G.N.A Vesey (ed), Body and Mind.

خیزش اسلامی معاصر پس از انقلاب اسلامی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

اهداف: آشنایی با تحولات و جنبشها و نهضتهای رهاییبخش متأثر از انقلاب اسلامی

سرفصل:

- ۱ - خیزش اسلامی در کشورها: عراق، افغانستان، پاکستان، الجزایر، ترکیه، لبنان، فلسطین، مالزی، سودان؛
- ۲ - جریانات فعال اسلامی: اصولگرایان اسلامی، سلفی‌گری و وهابیت، القاعده، روشنفکری دینی، سکولاریزم در جهان اسلام؛
- ۳ - نقش انقلاب اسلامی در خیزش اسلامی معاصر.

منابع: بازتاب انقلاب اسلامی در جهان (منوچهر محمدی)؛ جنبشهای اسلامی معاصر (هرایر دکمجیان)؛ هراس بنیادین (بابی سعید)؛ منابع مصوب و پیشنهادی گروه.

دروس مشترک

کلیه رشته‌ها

به دلیل تکرار این دروس در واحدهای اصلی

و تخصصی، سرفصل این دروس

در واحدهای اصلی خواهد آمد

واحد‌های

اصلی و تخصصی

۱. گرایش مبانی نظری اسلام

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	فلسفه دین	۲
۲	حکمت متعالیه	۲
۳	فلسفه غرب	۲
۴	معارف نظری قرآن (۲)	۲
	جمع	۸ واحد

فلسفه دین و مباحث جدید کلامی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: شناخت تحقیقی و عمیق مهمترین مباحث فلسفه دین

سرفصل:

۱. تعریف فلسفه دین، موضوع و مسایل آن؛
۲. شناخت مکاتب و دیدگاههای مختلف در فلسفه دین؛
۳. فلسفه دین و کلام جدید؛
۴. تعاریف خدا در فلسفه دین؛
۵. بررسی ادله اثبات باری؛
۶. بررسی صفات خداوند (علم، قدرت، اراده، عدل)؛
۷. مسأله شرور؛
۸. جاودانگی و بقاء روح؛
۹. علم و دین؛
۱۰. عقل و دین؛
۱۱. زبان دین

منابع: مبدأ و معاد (ملاصدرا)، مواقف (ايحيى) و شروح آن، شرح اصول خمسہ (قاضي عبدالجبار)

1. Classical and contemporary Readings in the Philosophy of Religion (john Hick)
2. Philosophy of Religion (W.L.Rowe and W.J.Wainwright)
3. The Problem of Evil (Ed: M.M.ADAMS and R.M ADAMS).

دائرة المعارف ميرچا الياده

دائرة المعارف هيستينگ

حکمت متعالیه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: فلسفه مشاء و اشراق

هدف: بررسی دقیق مکتب حکمت متعالیه و تفاوت آن با سایر مکتبهای فلسفی حوزه اسلام

سرفصل:

۱. علم و ادراک؛

۲. وجود و عدم (اصالت وجود، تشکیک در وجود، مراتب وجود)؛

۳. حرکت جوهری و تأثیرات فلسفی و کلامی آن؛

۴. وحدت و کثرت؛

۵. علت و معلول و رابطه آن با تشأن در عرفان؛

۶. معرفه‌النفس؛

۷. معاد

منابع: الحکمة المتعالیه (ملاصدرا)؛ الشواهد الربوبیه (ملاصدرا)؛ المشاعر (ملاصدرا)؛ نهاییه الحکمة (علامه

طباطبایی)؛

فلسفه غرب
(فلسفه جدید و معاصر)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: شناخت دقیق مکتبه‌های فلسفی غرب و مبانی آنها با تأکید بر مکتبه‌های معاصر

سرفصل:

۱. دوران جدید (رنسانس تا نیمه اول قرن نوزدهم):

۱,۱. عقل‌گرایی: دکارت، اسپینوزا، لایبنیتز

۱,۲. تجربه‌گرایی: لاک، بارکلی، هیوم

۱,۳. فلسفه نقادی کانت

۱,۴. هگل و شوپنهاور

۲. فلسفه معاصر

۲,۱. اگزیستانسیالیسم: کی‌یر کگور، یاسپرس، هایدگر، سارتر، کامو، مارسل، کافکا

۲,۲. پوزیتیویسم: آگوست کنت، ارنست ماخ، مورتیس شلیک، حلقه وین، فیلسوفان تحلیل زبانی

منابع: دوره آثار افلاطون، مابعدالطبیعه (ارسطو)؛ دوره آثار فلوطین، گفتار در روش (دکارت)؛ سنجش خرد ناب

(کانت)؛ ویتگنشتاین (یوستوس هارک نارک)؛ تاریخ فلسفه (کاپلستون)؛...

منابع انگلیسی با نظر استاد

معارف نظری قرآن (۲)

(نبوت، دین‌شناسی، امامت)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: معارف قرآن (۱)

هدف: آشنایی عمیق و اجتهادی با مباحث اعتقادی قرآن و نظرات مفسرین

سرفصل:

۱. بررسی تطبیقی قرآن و عهدین
۲. وحی و پیامبری در قرآن (فلسفه، ضرورت و فواید بعثت انبیاء، حقیقت وحی، اوصاف انبیاء)
۳. ویژگیهای دین اسلام و مقایسه آن با سایر ادیان در قرآن
۴. ادیان دیگر در قرآن (بررسی کثرت‌گرایی دینی)
۵. قلمرو دین در قرآن
۶. بررسی آیات امامت و ولایت از دیدگاه اندیشمندان اسلامی
۷. مهدویت در قرآن
۸. رهبری در قرآن

منابع: همان منابع معارف قرآن (۱)

۲. گرایش اخلاق و عرفان اسلامی

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	اخلاق عقلی و فلسفی	۲
۲	اخلاق عرفانی	۲
۳	فلسفه اخلاق در اسلام	۲
۴	فلسفه اخلاق در غرب	۲
	جمع	۸ واحد

اخلاق عقلی و فلسفی

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: بررسی و تحلیل متون اخلاقی نوشته شده با سیاق عقلی و فلسفی

سرفصل:

۱. رویکردهای مختلف اخلاقی
۲. ویژگی اخلاق عقلی و تفاوت آن با اخلاق عرفانی و روایی
۳. بررسی متون اخلاق عقلی در یونان باستان و...
۴. معرفی نخستین متن‌های اخلاق عقلی و فلسفی از شیعه و اهل سنت
۵. بررسی و مقایسه متون اخلاق عقلی شیعه با متون اخلاق عقلی اهل سنت
۶. بررسی و مقایسه متون اخلاق عقلی با متون اخلاق عرفانی و متون اخلاق روایی

منابع:

الطب الروحانی (ذکریای رازی)؛ تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق (ابن مسکویه رازی)؛ اخلاق ناصری (خواجه نصیرالدین طوسی)؛ رساله نهم از رسائل اخوان الصفا؛ احیاء علوم الدین (غزالی)؛ الرعایة لحقوق الله (حارث بن اسد محاسبی)؛ صحاح سته (باب‌های مربوط به اخلاق)؛ الادب المفرد، (امام بخاری)؛ عقل در اخلاق از نظر غزالی و هیوم (حسینعلی شهیدان شهید) اخلاق نیکوماخس (ارسطو)

اخلاق عرفانی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: بررسی و تحلیل متون اخلاقی نوشته شده با سیاق عرفانی از شیعه و اهل سنت به منظور تقویت روحیه معنوی

سرفصل:

۱. رویکردهای مختلف اخلاقی، ویژگی اخلاق عرفانی و تفاوت آن با اخلاق عقلی و روایی

۲. زمینه‌های نگارش اخلاق عرفانی، معرفی نخستین کتابهای اخلاق عرفانی از شیعه و

اهل سنت

۳. بررسی و مقایسه متون اخلاق عرفانی شیعه با متون اخلاق عرفانی، اهل سنت

۴. بررسی و مقایسه متون اخلاق عرفانی با متون اخلاق روایی

۵. مشرب‌های مختلف عرفانی در کتب اخلاق عرفانی

منابع:

اللمع فی التصوف (السراج الطوسی)؛ الاشارات والتنبیها، نمط هشتم و نهم و دهم، (ابوعلی سینا)؛ منازل السائرین

(خواجه عبدالله انصاری)؛ رساله سیر و سلوک (بحرالعلوم)؛ احیاء علوم‌الدین (غزالی)؛ مهجۀ البیضاء (فیض

کاشانی)؛ الادب المفرد (امام بخاری) مرصاد العباد (رازی)؛ رساله قشیریه (عبدالکریم قشیری)؛ کشف المحجوب

(هجویری)؛ کیمیای سعادت (غزالی)

فلسفه اخلاق در اسلام

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: توجیه باورهای اخلاقی اسلام در قالب یک نظام اخلاقی اسلامی و مقایسه آن با دیگر نظامهای اخلاقی

سرفصل:

۱. تاریخچه فلسفه اخلاق در اسلام، (پیشینه بحث در میان اندیشمندان مسلمان)، مبانی فلسفه اخلاق اسلامی
۲. مسائل فلسفه اخلاق اسلامی، مفاهیم اخلاقی و ویژگی‌های آن (از منظر اندیشمندان مسلمان)
۳. ارزش اخلاقی در اسلام
۴. نظام اخلاقی اسلام، اصول اساسی نظام اخلاقی اسلام
۵. اطلاق یا نسبیت احکام اخلاقی
۶. مسئولیت اخلاقی (منشاء مسئولیت اخلاقی، مسئولیت اخلاقی و تفاوت آن با مسئولیت حقوقی، قلمرو مسئولیت اخلاقی، مراتب مسئولیت اخلاقی، عوامل مسئولیت‌پذیری انسان)

منابع:

اصول فلسفه و روش رئالیسم، ج ۲، مقاله ششم (سیدمحمدحسین طباطبایی، پاورقی و تعلیقات مرتضی مطهری)؛
دروس فلسفه اخلاق (محمدتقی مصباح یزدی)؛ فلسفه اخلاق (محمدتقی مصباح یزدی، تحقیق و نگارش
احمدحسین شریفی)؛ فلسفه اخلاق (مرتضی مطهری)؛ مبادی اخلاق در قرآن (عبدالله جوادی آملی)؛ عقل در
اخلاق از نظر غزالی و هیوم (حسینعلی شهیدان شهید)

Encyclopedia of Ethics, Lawrence.c.Becker

فلسفه اخلاق در غرب

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: شناخت سیر فلسفه اخلاق در غرب به منظور تحلیل و بررسی مبانی نظام اخلاقی مکاتب غربی

سرفصل:

۱. پیشینه مباحث فلسفه اخلاق در غرب، عوامل بروز و توسعه رشته فلسفه اخلاق در غرب
۲. مهم‌ترین مکاتب اخلاقی غرب
۳. مبانی مشترک مکاتب غیرواقعگرا (احساس‌گرایی، شهودگرایی، قراردادگرایی، نظریه امرالهی)
۴. مبانی مشترک مکاتب واقعگرا (لذت‌گرایی، سودگرایی، قدرت‌گرایی)

منابع:

بصیرت اخلاقی (دیوید مکناتون، ترجمه محمود فتحعلی)؛ فلسفه اخلاق (پلادواردز)؛ فلسفه اخلاق (ویلیام کی. فرانکنا، ترجمه هادی صادقی)؛ فلسفه اخلاق در قرن بیستم (مری وارنوک، ترجمه ابوالقاسم فنایی)؛ نظریه اخلاقی کانت (بروس اونی، ترجمه علیرضا آلبویه)؛ فلسفه اخلاق در قرن حاضر (ج. وارنوک، ترجمه و تعلیقات، صادق‌الاریجانی)؛ تحقیق در مبادی اخلاق (دیوید هیوم، ترجمه رضا تقیان ورزینه، با مقدمه‌ای از منوچهر صانعی دره‌بیدی)؛ از مسأله‌محوری تا فضیلت‌گرایی (نقدی بر تحویل‌گرایی در اخلاق) (ادموند پینکافس، ترجمه و تعلیقات، سیدحمید رضا حسنی، مهدی علیپور)؛ درآمدی به فلسفه اخلاق (آ.اف. اتیکنسون، ترجمه سهراب علوی‌نیا)

Encyclopedia of Ethic, Lawrence.C.Beker

The Encyclopedia of Religion, Albert R.Jonsen

Normative Ethics, Shelly Kagan

Philosophical Ethics, Stephen Darwall

Encyclopedia of Religion and Ethics, ed, James Hostings

۳. گرایش انقلاب اسلامی

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)	۲
۲	مسایل ایران از صفویه تا انقلاب اسلامی ایران	۲
۳	تحلیل تحولات بعد از انقلاب اسلامی	۲
۴	جامعه‌شناسی سیاسی ایران	۲
	جمع	۸ واحد

اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اندیشه سیاسی اسلام (از دروس مشترک)

هدف: آشنایی با مبانی و کلیات اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)

سرفصل:

الف - فلسفه سیاسی امام خمینی

۱ - مبانی فلسفی و کلامی اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)

۲ - دیدگاه امام در خصوص ضرورت حکومت اسلامی، مشروعیت حکومت (مبانی و معیار مشروعیت

حکومت اسلامی در عصر غیبت

۳ - نقش مردم در حکومت اسلامی

۴ - قشربندی‌های اجتماعی از منظر امام (مستضعفین، مستکبرین، توده‌های مردمی و...)

۵ - علل تحولات اجتماعی از دیدگاه امام خمینی

۶ - ماهیت جامعه و قانونمندیهای آن در اندیشه امام خمینی

ب) فقه سیاسی امام خمینی(ره)

۱ - ویژگیهای رهبری اسلامی، ولایت فقیه جایگاه مصلحت در حکومت اسلامی و مقایسه آن با دیگر فقیهان

۲ - دیدگاه فقهی امام خمینی در خصوص حدود اختیارات حاکم اسلامی (ولایت مطلقه) و مقایسه آن با

دیگر آراء فقهای شیعه

ج) تعاملات اجتماعی اندیشه سیاسی امام خمینی، تأثیرات و تأثرات در تحولات اجتماعی ایران و جهان

د) مسایل و محورهای مهم در دیدگاهها و اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)

منابع: صحیفه نور (ج ۱ تا ۲۱)؛ کتاب البیع؛ الرسایل؛ کشف الاسرار؛ شرح فصوص الحکمه؛ منابع پیشنهادی و

مصوب گروه

مسائل ایران از صفویه تا انقلاب اسلامی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: شناخت عمده‌ترین تحولات و جریانات سیاسی - اجتماعی ایران در چهارصد سال اخیر و افزایش قدرت تحلیل دانشجو نسبت به پدیده‌های اجتماعی و سیاسی معاصر

سرفصل:

الف) نگاهی کلی به وضعیت ایران و تشیع قبل از ظهور صفویه (تا قرن دهم هجری)

ب) نهضت صفوی و ظهور دولت فراگیر، مستقل و مستمر شیعی در ایران و تعامل علمای شیعه با آن

ج) تأثیر دولت صفویه بر فرهنگ و دین و اندیشه دینی

د) رابطه صفویه با نهاد دین

ه) آغاز روابط ایران با جهان غرب

و) آشنایی با عمده‌ترین نهضت‌های سیاسی ایران در عصر قاجار

۱ - بررسی مقدماتی جنبش تنباکو و تحلیل تاریخی آن

۲ - نهضت مشروطه

- مطالعه و شناخت زمینه‌های پیدایش و ریشه‌های قیام تاریخی نهضت مشروطیت ایران

- ابعاد مختلف و چگونگی گسترش مشروطیت و جریان‌شناسی آن

- نقش قدرتهای بزرگ در سیاست داخلی ایران در برهه نهضت مشروطیت

د) مقدمات فکری و سیاسی پیدایش حکومت پهلوی و مسأله دین، دولت و تجدد

۱ - زمینه‌های کودتای رضاخان و اقدامات او در دوران ۲۰ ساله

۲ - جریانات سیاسی پس از شهریور ۲۰ و شکل‌گیری نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران

ه) شکست نهضت ملی و زمینه‌های قیام تاریخی ۱۵ خرداد

و) تحولات سیاسی، اجتماعی ایران از قیام ۱۵ خرداد تا پیروزی انقلاب اسلامی

منابع: تاریخ تحولات سیاسی ایران (موسی نجفی و موسی فقیه حقانی)؛ فرهنگ سیاسی ایران (محمد سریع‌القلم)؛ مرکز جهانبینی‌ها (فرهنگ رجایی)؛ ایران در دوره سلطنت قاجار (علی اصغر شمیم)؛ منابع پیشنهادی و مصوب گروه.

تحلیل تحولات بعد از انقلاب اسلامی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: آشنایی با تحولات، دگرگونی‌ها و شرایط سیاسی و اجتماعی ایران پس از انقلاب اسلامی و تقویت توان تحلیل دانشجویان در این خصوص

سرفصل:

الف) تحلیل کلی از وضعیت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و بین‌المللی ایران قبل از انقلاب

ب) تحلیل وضعیت و تحولات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و بین‌المللی ایران پس از انقلاب (نظام جمهوری اسلامی)

ج) تحولات مربوط به احزاب سیاسی، نظام تعلیم و تربیت، کتب، مطبوعات و هنر، نظام قانونگذاری، مذهب در دانشگاه‌های ایران، تأثیرات جنگ بر تحولات داخلی، حوزه‌های علمیه و نقش مراجع تقلید در تحولات، نظام اقتصادی، طبقات و قشربندی اجتماعی، طیف و تیپ‌بندی جریان‌های سیاسی فعال، قوه قضائیه، سیاستگذاری عمومی، امنیت، فرهنگ و هویت ملی، رفاه و ...

۱. دوره بحران و تثبیت (از سال ۵۷ تا ۶۰)، دوران فعالیت گروه‌های مختلف سیاسی و کودتاهای مختلف)

۱ - ۱. دوره حاکمیت لیبرالها (دولت موقت)، تحلیل فرآیند تصرف سفارت آمریکا، اشغال لانه جاسوسی و پیامدهای آن و برکناری دولت موقت

۲ - ۱. دوره حاکمیت مشترک لیبرالها و مکتبی‌ها با برتری لیبرالها (شورای انقلاب)

۳ - ۱. دوره حاکمیت مشترک لیبرالها و مکتبی‌ها با برتری مکتبی‌ها (دوره ریاست جمهوری بنی‌صدر: تحلیل علل عزل بنی‌صدر و اعلان جنگ مسلحانه از سوی منافقین

۲. دوره حاکمیت نیروهای مکتبی (از عزل بنی صدر تا کنون)

۱ - ۲. از عزل بنی صدر تا رحلت امام خمینی (دوره دفاع مقدس، سالهای ۶۰ تا ۶۸): بررسی چگونگی و علل اختلاف نظر میان نیروهای مکتبی و انشعاب آنها به دو جناح موسوم به چپ و راست، تحلیل مسأله جنگ و علل طولانی شدن آن، پذیرش قطعنامه ۵۹۸، تحلیل علل عزل و استعفای آقای منتظری

۲ - ۲. از رحلت امام؛ و رهبری آیتالله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تا دوم خرداد (دوره سازندگی، سالهای ۶۸ تا ۷۶): ارزیابی اقدامات و پیامدهای توسعه اقتصادی در این دوره، تغییر ترکیب قدرت با توجه به بازنگری قانون اساسی

۳. از دوم خرداد ۷۶ تا خرداد ۸۴ (دوره توسعه سیاسی)

۱ - ۳. از دوم خرداد ۷۶ تا اسفند ۷۸ (انتخابات مجلس ششم)

۲ - ۳. از دوم اسفند ۷۸ تا اسفند ۸۱ (انتخابات شورای شهر)

۳ - ۳. از دوم اسفند ۸۱ تا اسفند ۸۲ (انتخابات مجلس هفتم)

۴ - ۳. از دوم اسفند ۸۲ تا خرداد ۸۴ (انتخابات ریاست جمهوری)

منابع: چالشهای کنونی ایران (عماد افروغ)؛ عبور از بحران (خاطرات هاشمی رفسنجانی (به اهتمام مهدی هاشمی)؛ پس از بحران (خاطرات هاشمی رفسنجانی) (به اهتمام مهدی هاشمی)؛ تضاد و توسعه (فرامرز رفیعیپور)؛ کارنامه نظام جمهوری اسلامی (مروندی - مجیدی)؛ منابع مصوب و پیشنهادی گروه.

جامعه‌شناسی سیاسی ایران

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: جامعه‌شناسی سیاسی

هدف: بررسی و شناخت عمیق جامعه ایران در ابعاد فرهنگی، سیاسی و اجتماعی و کسب توان لازم در تجزیه و تحلیل تحولات و مسایل سیاسی - اجتماعی ایران.

سرفصل:

این درس بر مبنای بررسی‌های جامعه‌شناختی ایران در ابعاد مختلف فرهنگی، سیاسی و اجتماعی و براساس مطالعات و تحقیقات عینی از مناطق جغرافیایی ایران، اقوام و نژادهای مختلف ارائه خواهد شد و مهمترین مباحث در این درس عبارتند از:

- ۱ - مبحث فئودالیت و شیوه تولید آسیایی
- ۲ - تکوین طبقات اجتماعی نوین
- ۳ - شکافهای اصلی جامعه‌شناختی ایران (دین و دولت - طبقات - اقوام - زبانها - مذاهب)
- ۴ - شکافهای اجتماعی و سازمانهای سیاسی
- ۵ - منشأ دولت
- ۶ - احزاب سیاسی در ایران
- ۷ - نهاد دین و روحانیت در ایران

منابع: اقتصاد سیاسی ایران (محمدعلی همایون کاتوزیان)؛ درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی ایران (حسین بشیریه)؛ کندوکاو در ماهیت معمایی ایران (حسین کچوئیان)؛ چالشهای کنونی ایران (عماد افروغ)؛ منابع پیشنهادی و مصوب گروه

۴. گرایش تاریخ و تمدن اسلامی

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	شناخت و نقد منابع تاریخ و تمدن اسلامی	۲
۲	تاریخ جنبشها و دولتهای شیعی	۲
۳	تاریخ صدر اسلام	۲
۴	دوره امویان و عباسیان	۲
	جمع	۸ واحد

شناخت و نقد منابع تاریخ و تمدن اسلامی

با تکیه بر شعب علم تاریخ کتابشناسی تاریخی اسلامی، تحقیقات جدید و علوم کمکی

شامل درایه، رجال و انساب

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: مطالعه، شناخت، نقد و تحلیل کلیه منابع تاریخ اسلام، آشنایی با شعب علم تاریخ و علوم کمکی تا دانشجو بتواند زمینه‌های ذهنی دقیقی برای پژوهش در تاریخ اسلام پیدا کند.

سرفصل:

در این درس دانشجو با منابع اسلامی از مخطوط و مطبوع آشنا خواهد شد و شعب علم تاریخ مانند سیره، مغازی، تراجم، طبقات، فتوح، خراج، انساب، تاریخ بلاد و مدن، تاریخ حروب و غیره را مطالعه و مورد بحث و تجزیه و تحلیل قرار خواهد داد. در این درس استاد به ارائه و مطالعه کلی علوم کمکی یعنی درایه، رجال و انساب خواهد پرداخت و کاربرد آنها را در تاریخ نشان خواهد داد.

منابع

تمام منابع مخطوط و مطبوع در تاریخ اسلام و شعب علم تاریخ و علوم کمکی مورد عنایت است و بر حسب وسع، وقت و شخص استاد و بنا بر اصل الاولی فالاولی در جلسات درس مطرح و بحث خواهند شد. کتابهای تاریخ‌نگاری در اسلام نظیر علم تاریخ در اسلام (روزنتال)؛ تاریخ‌نگاری در اسلام (ا. گیب)؛ تاریخ‌نگاری در ایران (لمیتون)؛ مقدمه‌های بر تاریخ اسلام در قرون وسطی (کلود کاهن) مدخل شرق اسلامی (مواژه)؛ منابع مهمی در این زمینه هستند. مقدمه تاریخ ایران (بخش نقد منابع) (دکتر زرینکوب) نیز در زمینه نقد منابع نوشته‌ای مهم است.

تاریخ جنبشها و دولتهای شیعی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: تاریخ صدر اسلام

هدف: آشنایی با جنبشها و دولتهای شیعی و بررسی نقش آنان در گسترش تشیع و شکل‌گیری تمدن اسلامی

سرفصل:

واژه و اصطلاح‌شناسی جنبش، نهضت و قیام، انواع جنبش، مراحل جنبشهای شیعی و اهداف آن، امامان (علیهم السلام) و جنبشهای سیاسی - رحلت ابوذر و کشته‌شدن حجر بن عدی کندی و یارانش، قیام کربلا و پیامدهای آن، قیام توأبین قیام مختار، قیام زیدیه و یحیی بن زید، قیام محمد نفس زکیه، قیام ابراهیم بن عبدالله حسنی، وقعه فخ و پیامد آن، حرکت ابوالسرایا در عراق و قیام محمد بن قاسم در طالقان.

تعریف دولت و دولتهای شیعی، اقسام دولتهای شیعی، دولتهای شیعی فراگیر نظیر آل‌بویه، فاطمیان و صفویان، دولتهای شیعی محلی مانند ادریسیان، حمدانیان، بریدیان، مزیدیان، علویان طبرستان، سرداران، اسماعیلیان.

علل پیدایش و رشد دولتهای شیعی، ساختار دولت شیعی - ساختار دینی، ساختار اجتماعی، ساختار اقتصادی، ساختار سیاسی و سیاست خارجی، نقش دولتهای شیعی در تمدن اسلامی با تکیه بر نقش دولتهای فراگیر، علل سقوط دولتهای شیعی و پیامدهای آن

منابع:

تاریخ الطبری؛ مروج‌الذهب مسعودی؛ تاریخ‌الیعقوبی؛ البدایة والنهایة (ابن کثیر)؛ مقاتل الطالبین (ابوالفرج اصفهانی)؛ الكامل (ابن الاثیر)؛ تاریخ الشام (ابن عساکر)؛ عقدالفرید (ابن عبدربه)؛ ثورات العلویین (مهدی

عبدالحسین النجم)؛ فرقالشیعه (نوبختی)؛ الارشاد (مفید)؛ شرح نهج البلاغه (ابن ابی‌الحدید)؛ قیام نفس زکیه (حسن قاضی)؛ جنبشهای شیعی در تاریخ اسلام (هاشم معروف حسنی، ترجمه محمدصادق عارف)؛ امامان شیعه و جنبشهای مکتبی (مدرسی، ترجمه آژیر)، شخصیت و قیام زیدبن علی (رضوی اردکانی)؛ ماهیت قیام مختاربن ابی عبید ثقفی (رضوی اردکانی)؛ الغدیر (ابراهیم امینی)؛ اعیان‌الشیعه (محسن امینی)؛ انساب‌الاشراف (بلاذری)؛ قیام توابعین (حسن بیضون)

تاریخ صدر اسلام (از بعثت تا سال ۶۱ هجری)

(با تکیه به دیدگاه‌های مکاتب تاریخ‌نگاری اسلامی و مقایسه گزارش‌های مکاتب تاریخی)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: عربستان قبل از اسلام

هدف: شناخت انتقادی گزارش‌های مختلف مکاتب تاریخ‌نگاری اسلامی درباره تاریخ صدر اسلام تا سال ۶۱ هجری

سرفصل:

در این درس تاریخ اسلام در قالب گزارش‌ها و دیدگاه‌های مکاتب تاریخ‌نگاری اسلامی همانند مکاتب بزرگ مدینه و عراق و مکاتب کوچک شامل یمن، شام و ایران مورد مطالعه و تجزیه و تحلیل قرار خواهند گرفت. استاد در این درس باید به جای مطالعه کلی گزارش‌ها، به مقایسه و نقد و بررسی اخبار وارده در کتب صاحبان مکاتب فوق مبادرت کند و نیز علل و اسبابی را که باعث اختلاف گزارش‌های مکاتب مختلف شده است، نشان دهد. این عوامل به عنوان نمونه عبارت خواهند بود از علل عقیدتی، سیاسی، قومی و... قالب موضوعی و زمانی مطالعه فوق از ولادت پیامبر تا سال ۶۱ هجری خواهد بود.

منابع

منابع مورد استفاده در این درس، قدیمی‌ترین کتب سیره (مغازی)؛ فتوح و طبقات و بخش‌های صدر اسلام در تواریخ اسلامی خواهند بود. به عنوان نمونه می‌توان از سیره (ابن‌هشام)؛ سیره (حلبیه)؛ مغاری (واقدی)؛ طبقات (ابن سعد)؛ تاریخ طبری؛ تاریخ یعقوبی؛ تاریخ مسعودی نام برد. در رأس این منابع قرآن و نهج‌البلاغه، دو متن اصلی خواهند بود که به دلیل دربرداشتن اطلاعات فراوان و یقینی درباره تاریخ صدر اسلام، همواره باید مورد استفاده قرار گیرند.

دوره امویان و عباسیان

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: تاریخ صدر اسلام

هدف: مطالعه و شناخت انتقادی دوره اموی و عباسی

سرفصل:

بررسی ریشه‌های شکل‌گیری قدرت اموی، بررسی تحولات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و عقیدتی در دوره اموی، فتوحات دوره اموی، کشمکش‌های داخلی در دوره اموی، بررسی زمینه‌های ضعف و انحطاط امویان و دلایل سقوط ایشان، مطالعه روند شکل‌گیری خلافت عباسی، اوضاع سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جهان اسلام در عهد اول عباسی، بررسی مشخصات عهد دوم عباسی، مطالعه روند تجزیه قدرت خلیفه و ظهور قدرتهای مستقل در درون امپراطوری عباسی، عباسیان و ترکان، سیاست عباسیان در برابر ایرانیان، عباسیان و خلفای فاطمی مصر، مطالعه روند انحطاط و سقوط خلافت عباسی، آثار و نتایج آن.

منابع

کلیه منابع تاریخ اختصاصی و عمومی اسلام در شمار منابع این درس محسوب می‌شوند. گذشته از منابع سیاسی مذکور، منابع اختصاصی مربوط به مسایل مالی، اقتصادی و دستگاه اداری تشکیلات وزارت و غیره در شمار منابع این درس محسوب می‌شوند. به عنوان نمونه می‌توان منابع زیر را معرفی کرد.

تاریخ یعقوبی؛ مروج الذهب (مسعودی)؛ تاریخ الخلفاء (سیوطی)؛ تاریخ طبری؛ الکامل فی التاریخ (ابن اثیر)؛ الکامل مبرد؛ المعارف و الامامه و السیاسة (دینوری)؛ اخبار الطوال؛ تاریخ فخری؛ الوزراء و الکتاب (جهشتاری)؛ خراج (ابویوسف) و دهها منبع دست اول دیگر

۵. گرایش آشنایی با منابع اسلامی

ردیف	نام درس	تعداد واحد
۱	نقد مکاتب و مذاهب تفسیری	۲
۲	قرآن و مستشرقین	۲
۳	فقه الحدیث با تاکید بر فهم نهج البلاغه	۲
۴	مباحث جدید دانش تفسیر (زبان قرآن، هرمنوتیک، آراء متفکران معاصر،...)	۲
	جمع	۸ واحد

نقد مکاتب و مذاهب تفسیری

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: شناخت روشها و گرایشهای تفسیری و نقد و بررسی آنها

سرفصل:

۱. کلیات: تعریفها، تاریخچهها، عوامل پیدایش، و گرایشها و بررسی تقسیمات آنها

۲. روشهای تفسیر قرآن (نقد و بررسی موارد ذیل)

- روش تفسیر قرآن به قرآن

- روش تفسیر قرآن روایی

- روش تفسیر قرآن عقلی

- روش تفسیر قرآن اجتهادی

- روش تفسیر قرآن علمی

- روش تفسیر قرآن اشاری (باطنی و صوفی)

- روش تفسیر قرآن به رأی (به عنوان الحاقی)

- روش تفسیر جامع

۳. گرایشهای تفسیر جامع

- گرایش فقهی

- گرایش کلامی

- گرایش فلسفی

- گرایش اجتماعی

- گرایش ادبی و لغوی

منابع

التفسير العلمی فی المیزان (دکتر احمد عمر ابو حجر)؛ الاعجاز العلمی فی القرآن الکریم (محمد سامی محمد علی)؛ تفسیر علمي (دکتر ناصر رفيعی محمدی)؛ پژوهشی در اعجاز علمي قرآن (دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی) التفسیر والمفسرون (الدكتور محمد حسين ذهبي)؛ تفسیر و مفسران (آية الله محمد هادی معرفت)

قرآن و مستشرقین

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: آشنایی با پدیده استشراق و نقد و بررسی مهمترین شبهات آنها پیرامون قرآن.

سرفصل دروس:

۱. کلیات: تعریف و تاریخچه پیدایش استشراق، ضرورت بحث مکاتب و دوره‌های استشراق و اهداف و رویکرد آنها، شیوه‌های شرق‌شناسی و ترفندهای مستشرقان، آشنایی با مشهورترین مستشرقان اسلام‌شناس و کتب مهم آنان، آسیب‌شناسی (استشراق...) و اشاره‌های به خدمات آنها، خطوط اساسی فعالیت‌های مستشرقان در عصر حاضر.

۲. بررسی آرای مهم مستشرقان پیرامون قرآن:

- مصادر ادعایی قرآن و تأثیرپذیری قرآن از عهدین
- تاریخ قرآن و شبهات مستشرقان در مورد کتابت، تدوین، اختلاف مصاحف و قرائات
- ادبیات و ساختار قرآن از دیدگاه مستشرقان
- حروف مقطعه قرآن از دیدگاه مستشرقان
- واژگان دخیل از دیدگاه مستشرقان
- انسجام و پیوستگی آیات و تکرار در نظر مستشرقان
- معارف و محتوای قرآن و ادعای تناقض در آنها
- گزارشات تاریخی قرآن از منظر مستشرقان
- آیات جهاد از منظر مستشرقان
- آیات مربوط به زنان از منظر مستشرقان

منابع

- استشراق، قرآن و مستشرقان (دکتر محمدحسن زمانی)؛ شبهات و ردود (آیت‌الله معرفت)؛ الاسلام و شبهات المستشرقین (شیخ فؤاد کاظم مقدادی)؛ سیر تاریخی و ارزیابی اندیشه شرق‌شناسی (دکتر محمود دسوقی ترجمه افتخارزاده)؛ شرق‌شناسی (ادوارد سعید) المستشرقون و شبهاتهم حول القرآن (آیت‌الله سیدمحمدباقر حکیم)

فقه الحدیث با تاکید بر فهم نهج البلاغه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: —

هدف: بررسی اصول و قواعد فهم مدالیل روایات و شیوه‌های نقد آنها با تاکید بر نهج البلاغه.

سرفصل:

۱. کلیات:

- مفهوم فقه الحدیث (فهم الحدیث) و رابطه آن با مصطلح الحدیث
- پیشینه فقه الحدیث و معرفی اهم آثار فریقین در این زمینه
- اهمیت و جایگاه فقه الحدیث
- مفهوم نقد حدیث و رابطه آن با مصطلح الحدیث
- آغاز نقد حدیث و سیر تحول آن در میان فریقین با معرفی مهمترین آثار
- ضرورت و فواید نقد احادیث

۲. مبانی و ضوابط فهم حدیث

- پدیده «نقل به معنی» در احادیث
- پدیده تقیه در روایات
- پدیده تصحیف در احادیث
- توجه به مفاهیم واژه‌ها
- توجه به قواعد صرف و نحو
- توجه به سیاق
- استفاده از سایر قرائن (قرائن نقلی، عقلی، عملی)
- توجه به شأن صدور روایات

- نقش پیش فرضها و پیش دانسته‌ها در فهم احادیث

۳. قواعد فهم حدیث

- اقسام نقد (سندی و محتوایی) نتایج و ثمرات نقد (تأویل، تصحیح و...)

- ضوابط نقد سندی (توجه به قواعد علم الرجال و...)

- معیارهای نقد محتوایی:

- عدم مخالفت با قرآن (رابطه قرآن و نهج البلاغه)

- عدم مخالفت با سنت قطعی (رابطه سنت و نهج البلاغه)

- عدم مخالفت با برهان عقلی

- عدم مخالفت با تاریخ صحیح (فضای صدور کلمات)

- عدم مخالفت با دستاوردهای قطعی علم و بداهت حسی

- بررسی صدر و ذیل روایت (تقطیع نهج البلاغه)

- بررسی مفاهیم واژه‌ها (بررسی لغت‌شناسی و ریشه‌شناسی)

منابع:

قواعد فقه الحدیث (دفتر تبلیغات اسلامی)؛ مقباس الهدایة (علامه مامقانی)؛ مقایس المحدثین فی نقد متن

الحدیث (مسفر عزم الدین الدمینى)؛ نقد متن الحدیث بین صناعة المحدثین و مطاعن المسشرقین (نجم

عبدالرحمن خلف)؛ اضاءة على السنة المحمدية (محمود ابوریه)

مباحث جدید دانش تفسیر

(زبان قرآن، هرمنوتیک، آراء متفکران معاصر،...)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: نقد و بررسی مذاهب و مکاتب تفسیری

هدف: شناخت دیدگاههای قرآن پژوهان معاصر در مورد زبان قرآن، و رابطه قرآن با فرهنگ زمانه و هرمنوتیک و نقد و بررسی آنها.

سرفصل:

۱. زبان قرآن:

- مفهوم‌شناسی زبان، پیشینه بحث و مهمترین آثار در این زمینه
 - اقسام زبان (شناختاری، تمثیلی، سمبلیک، کارکردگرایی، زبان بی‌معنا و معنادار، زبان چند لایه، تأویلی، و..)
 - دیدگاهها درباره زبان قرآن (عرف عام، عرف خاص، ترکیبی)
 - گونه‌های آیات از نظر زیانشناسی
 - تفاوت زبان قرآن با زبان متون مقدس دیگر ادیان
۲. رابطه قرآن با فرهنگ زمانه

- مفهوم‌شناسی فرهنگ زمانه، پیشینه، مهمترین آثار در این زمینه
- احتمالات در رابطه قرآن با فرهنگ زمانه.

اول) تأثیرپذیری

دوم) تأثیرناپذیری

سوم) پذیرش عناصر مثبت و نفی عناصر منفی

- عناصر ثابت و تأثیرناپذیر قرآن و عناصر متغیر

- شبهات در مورد تأثیرپذیری قرآن و پاسخ آنها

- تأثیر گذاری قرآن بر فرهنگ بشری (فرهنگ سازی و تمدن آفرینی قرآن)

۳. رابطه قرآن با هرمنوتیک

- مفهوم‌شناسی هرمنوتیک، تاریخچه و مهمترین آثار در این زمینه

- دیدگاه‌های مشهور در هرمنوتیک (جان مارتین، شلایر ماخر، دیلتای، بابنز، هایدگر و...)

۴. رابطه هرمنوتیک با تفسیر

اول) بررسی هدف و مراد گوینده و معنای نمایی متن در تفسیر و هرمنوتیک

دوم) پیامدهای تفسیر هرمنوتیکی قرآن

سوم) رابطه‌ی هرمنوتیک با تفسیر به رأی و تفسیر اجتهادی

۵. دیگر موضوعات مباحث جدید دانش تفسیر

منابع

مبانی و روشهای تفسیر (دکتر محمدکاظم شاکر)؛ مبانی و روشهای تفسیر (استاد عمید زنجانی)؛ درآمدی بر

هرمنوتیک (احمد واعظی)؛ قرآن و فرهنگ زمانه (حسن رضایی)؛ نقد آرای مستشرقان پیرامون قرآن (دکتر

زمانی)؛ زبان دین (دکتر علی زمانی)؛ زبان قرآن (دکتر محمدباقر سعیدی روشن)

الف) اعضای کمیته برنامه‌ریزی معارف اسلامی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

۱. جناب آقای حمید پارسانیا
۲. جناب آقای ابراهیم کلانتری
۳. جناب آقای سید علیرضا صدر
۴. جناب آقای حسن خالقی
۵. جناب آقای سعدان زکایی
۶. جناب آقای علی مهدی‌زاده
۷. جناب آقای قاسم کاکایی
۸. جناب آقای محمدعلی صدیقی گیلانی
۹. جناب آقای سیدمحمد کاظم نائینی.

ب) اعضای کمیته بازنگری نهایی

۱. جناب آقای حمید پارسانیا
۲. جناب آقای سید علیرضا صدر
۳. جناب آقای ابراهیم کلانتری
۴. جناب آقای علی مهدی‌زاده.

کارشناسان گرایشها

۱. گرایش مبانی نظری اسلام

۱. جناب آقای عبدالله نصری
۲. جناب آقای غلامحسین گرامی
۳. جناب آقای محسن جوادی
۴. جناب آقای احد فرامرز قراملکی
۵. جناب آقای غلامرضا اعوانی

گرایش اخلاق اسلامی

۱. جناب آقای احمدحسین شریفی
۲. جناب آقای علی شیروانی
۳. جناب آقای محمدعلی شمالی
۴. جناب آقای علی پاکپور
۵. جناب آقای محمود فتحعلی
۶. جناب آقای یحیی یثربی
۷. جناب آقای رضا رضانی

گرایش تاریخ و تمدن اسلامی

۱. جناب آقای سید جعفر شهیدی
۲. جناب آقای صادق آئینه‌وند
۳. جناب آقای محسن رنجبر
۴. جناب آقای محمدرضا جباری
۵. جناب آقای محمد نصیری
۶. جناب آقای مهدی پیشوایی
۷. سرکار خانم فاطمه جان احمدی
۸. جناب آقای نعمت‌الله صفری فروشانی
۹. جناب آقای محمدرضا بارانی
۱۰. جناب آقای یعقوب جعفری

گرایش انقلاب اسلامی

۱. جناب آقای حمید پارسانیا
۲. جناب آقای محمدرضا مرنندی

۳. جناب آقای غلامرضا خواجه سروی
۴. جناب آقای منوچهر محمدی
۵. جناب آقای محمدجواد نوروزی
۶. جناب آقای موسی نجفی
۷. جناب آقای نجف لکزایی
۸. جناب آقای مصطفی ملکوتیان
۹. جناب آقای علیرضا ظهیری
۱۰. جناب آقای محمدعلی حسینزاده

گرایش آشنایی با منابع اسلامی

۱. جناب آقای ابراهیم کلانتری
۲. جناب آقای فتح‌الله نجارزادگان
۳. جناب آقای عبدالکریم بهجت‌پور
۴. جناب آقای محمدعلی رضایی اصفهانی
۵. جناب آقای محمدعلی مجدفقیهی
۶. جناب آقای علیرضا کمالی
۷. جناب آقای محمدحسن زمانی